

OBIECTE DE PATRIMONIUL CULTURAL MOBIL DIN COLECȚIILE MUZEULUI DE ISTORIE SIGHIȘOARA

Adonis P. Mihai

Muzeul de Istorie Sighișoara, cu o vechime de peste 120 de ani, deține în colecțiile sale numeroase obiecte valoroase de patrimoniu, unele dintre acestea fiind catalogate în categoria tezaur. În anul 2017 s-a hotărât la nivel instituțional, să fie expuse temporar, în fiecare trimestru și o serie de obiecte care se află în depozitele muzeului. În acest sens s-a amenajat o vitrină la etajul al doilea al Turnului cu Ceas și au fost prezentate publicului larg, între anii 2017-2020, piese din perioada medievală și modernă, din domeniul breslelor, numismaticii, etnografiei, vieții private, vecinătăților, istoriei militare, asociațiilor, personalităților, muzicii.

Autorul acestor rânduri a prezentat, în cei patru ani, 5 obiecte de patrimoniu.

Pentru început, în anul 2017 am expus un coif de cavalerie austriac din perioada războaielor napoleonice (1799-1815).

La începutul secolului al XIX-lea cavaleria austriacă a fost o forță militară puternică care se putea compara cu cavaleria franceză sau britanică din acea epocă. Ofițerii săi erau soldați profesioniști, care absolviseră o școală militară.

Cavaleria imperială austriacă din timpul războaielor napoleonice era alcătuită din două componente: una germană (regimentele formate în zonele germane ale Imperiului, la care se adăugau valonii, italienii și mai târziu croații, slovenii și transilvănenii) și alta maghiară. Cavaleria germană cuprindea regimentele de cuirasieri/*Die Kürassiere* (trupele grele), cele de dragoni/*Die Dragoner* (cavaleria medie) și *Die Chevauxlegers* (cavaleria ușoară). Cavaleria maghiară era constituită în totalitate din husari/*Die Husaren*, o cavalerie ușoară, recrutată numai din rândul maghiarilor. La cele două componente majore ale cavaleriei se mai adăugau regimentele de ulani/*Die Ulanen* (trupele călare de lăncieri), clasate și acestea în categoria cavaleriei ușoare.

Fiecare regiment de cavalerie era comandat nominal de un *Inhaber/Proprietar* – un colonel cu rol onorific, al cărui nume era purtat de regiment. De obicei acesta era un nobil sau un aristocrat bogat, care reunea regimentul de cavalerie și finanța nevoile sale. Când *Inhaber*-ul era o persoană regală sau faimoasă, un al doilea colonel, ales din rândurile nobilimii, executa *de facto* funcțiile administrative și de conducere armată ale regimentului. *Inhaber*-ul posedea puteri sporite și avea o autoritate legală

considerabilă asupra trupelor sale. Fiecare regiment de cavalerie se identifica cu numele *Inhaber*-ului și cu numărul său.

Între anii 1802-1813 au existat 8 regimente de cavalerie de cuirasieri (printre care *Rgt. No. 1 Kaiser Franz*), 6 de dragoni (*Rgt. No. 6 Melas*¹), 6 de cavalerie ușoară (*Rgt. No. 1 Kaiser*), 12 de husari și 3 regimente de ulani. În anul 1809 cavaleria regulată austriacă număra 46.418 oameni și 44.199 cai.²

Piesa cu nr. inv. 3.173, pe care am prezentat-o în 2017 ca exponatul trimestrului al III-lea, a fost un coif care a făcut parte din echipamentul militar al unui ofițer german din cavaleria armatei austriece și a putut fi datat între anii 1805-1814. Coiful a aparținut probabil unui ofițer de cavalerie din regimentele de cuirasieri.

Casca de metal are o înălțime totală de 29cm și un diametru de 56cm. „*Creasta*” acesteia măsoară 30cm lungime și are 14cm înălțime. Materialul din care a fost realizat coiful este tablă de oțel, vopsită în culoarea neagră. Partea inferioară frontală prezintă un cozoroc, iar bordura coifului este îmbrăcată în alamă. Pe calota coifului este fixată o „*creastă*” din tablă de alamă, ornamentată pe părțile laterale cu un relief reprezentând un leu care ucide un șarpe. Leul era considerat simbolul curajului, al forței și al autorității. Pe lateralele părții superioare a crestei se poate remarca un penaj stilizat în relief. De o parte și de alta a coifului sunt aplicate câte două benzi subțiri de alamă. În trecut peste creasta din alamă a coifului era fixată o coamă confecționată din lână galbenă cu o inserție de culoare neagră, care urma profilul semirotund al crestei metalice. Cureaua pentru bărbie este fixată de coif prin 2 ancoraje din alamă în formă de capete de leu și este acoperită cu solzi din alamă. Interiorul coifului este căptușit cu piele (vezi *foto nr. 1* și *foto nr. 2*).

Pe partea frontală a coifului putem distinge stema Imperiului Habsburgic și o placă din alamă cu 2 litere latine mari, în relief – *F. I.*, monograma împăratului austriac Francisc I (1804-1835).

¹ Numele regimentului Melas are legătură cu generalul de cavalerie *Michael von Melas* (1729-1806), un sas transilvănean născut în localitatea Roadeș (BV) și al cărui tată a fost preot evanghelic la Sighișoara între anii 1741-1759. Michael von Melas, la vârsta de 71 de ani, a condus armata austriacă în bătălia de la Marengo (13 iunie 1800) împotriva armatei franceze, condusă de Prim Consulul Bonaparte (1769-1821). Bonaparte a ieșit învingător și după luptă i-a trimis o scrisoare bătrânului general. Copia acestei scrisori, în limba franceză, poate fi văzută în sala nr. 4 a Expoziției de arme a Muzeului de Istorie Sighișoara.

² *Austrian Army of the Napoleonic Wars (2): Cavalry*. Text by Philip Haythornthwaite, colour plates by Bryan Fosten, London, Osprey Publications Ltd., 1987, pp. 4-6.

Un coif austriac de cavalerie, asemănător cu cel de la Sighișoara, se păstrează în colecțiile *Muzeului Banatului* din Timișoara (nr. inv. 3.646).³

În lunile octombrie-decembrie 2018 am prezentat în mini-expoziția trimestrială un corn omagial al *Asociației Pompierilor Voluntari din Sighișoara* (nr. inv. 709).

Profesorii sighișoreni L. Schuller și V. A. Eitel au fost cei care au avut ideea fondării *Asociației Pompierilor Voluntari din Sighișoara* în anul 1873. Administrația orașului a fost conștientă din primul moment de însemnătatea acestei asociații pentru localitate și a sprijinit-o material și financiar de-a lungul anilor.

Conform statutelor *Asociației* existau 2 categorii de membri: activi și susținători. Pompierii activi erau împărțiți în cățărători, echipa care folosea pompele și furtunurile, cea care se îngrijea de necesarul de apă și protecția civilă.⁴ Din anul 1874 a fost întemeiată și fanfara *Asociației Pompierilor*, condusă la acea vreme de profesorul de muzică Emil Silbernagel.

Printre președinții *Asociației* s-au aflat de-a lungul timpului J. B. Teutsch (1873), H. Fielk (1877), Fr. Melzer (1882), J. Bacon (1887), H. Salzer (1892), W. Seiverth (1896), Hans Letz (1905).

Între lunile octombrie 1873 și august 1897 au fost înregistrate în evidențele asociației 40 de incendii la care au intervenit pompierii voluntari sighișoreni. În 1898 *Asociația* avea 100 de membri activi și 213 susținători și își desfășura activitatea după un *Statut* structurat în 35 de paragrafe.⁵

La 25 iunie 1898 s-au împlinit 25 de ani de la crearea *Asociației Pompierilor Voluntari din Sighișoara*, moment sărbătorit, de către membrii săi, într-un cadru festiv. Cu această ocazie specială, Friedrich Melzer, președintele de onoare al *Asociației*, a oferit pompierilor voluntari un corn omagial.⁶ Cornul are o lungime de 98cm și un diametru la gură de 12cm. Pe suprafața acestuia sunt montate 2 brățări decorative din alamă argintată (lăț. 3cm), prevăzute cu inele pentru susținerea șnurului textil. O a treia brățară, la gura cornului, are o extensie, realizată tot din alamă argintată (lăț. 12 cm) și prezintă în partea sa inferioară un brâu ornamental cu butoni. La mijlocul

³ Zoran Markov, Dragutin Petrović, *Cold arms*. Editor in chief: Anica Medaković, published by the City Museum of Vršac, 2012, p. 128, piesa cu nr. 178 (*Austrian cavalry officer helmet, Austria, end of the 18th/beginning of the 19th Century*).

⁴ *Schässburger Anzeiger*. Erscheint Mittwoch und Samstag, Nr. 15, Mittwoch, den 19. Februar 1873, 2. Jahrgang, pp. 57-60.

⁵ Vezi pe larg despre *Asociația Pompierilor Voluntari din Sighișoara* în articolul nostru *Câteva considerații cu privire la Asociația Pompierilor Voluntari din Sighișoara* în *Alt-Schaessburg*, nr. 12, 2019, pp. 95-115.

⁶ *Groß-Kokler Bote*, Aemtliches Kundmachungsblatt, Nro. 1.018, den 3. Juli 1898, XX. Jahrgang, pp. 4.223-4.224.

cornului a fost fixat un mic scut argintat, care are gravat următorul text: „*Der Schaessburger Freiwilligen Feuerwehr zu ihrem 25. Jubelfeste gewidmet von ihrem Ehrenobmann Friedrich Melzer 1898*” / „*Pompierilor voluntari sighişoreni la sărbătorirea jubileului de 25 de ani, oferit de preşedintele lor de onoare Friedrich Melzer 1898.*” (vezi foto nr. 3 şi foto nr. 4).

La 170 de ani de la Revoluţia de la 1848-1849 au fost înfăţişate, publicului interesat, în perioada octombrie-decembrie 2019, două obiecte care au fost folosite de împăratul *Franz Josef* la punerea pietrei de temelie a *Monumentului Skariatîn* din Sighişoara.

În ziua de 31 iulie 1849 a avut loc în estul oraşului Sighişoara, în lunca largă a râului Târnava Mare, în apropiere de localitatea Albeşti (MS), una din marile bătălii ale Revoluţiei de la 1848-1849. Armata revoluţionară maghiară s-a confruntat cu armata imperială rusă, care a intervenit la cererea austrieilor.

În această luptă armata maghiară a avut un efectiv de 6.000-8.000 de oameni (inclusiv voluntari polonezi) şi 10 tunuri şi s-a aflat sub conducerea generalului polonez Józef Zachariasz Bem (1795-1850). Trupele imperiale aliate ruso-austriece au numărat între 12.000-15.000 de soldaţi (din care 3.000 trupe de cavalerie) şi 30 de tunuri. Trupele aliate s-au aflat sub comanda militară supremă a generalului rus Alexander Nicolaevici von Lüders (1790-1874) şi a generalului austriac Eduard von Clam-Gallas (1805-d. 1857). Ruşii şi austrieii au folosit în această luptă doar 6.000 de oameni şi 10 tunuri. Bătălia a început în jurul orei 11 dimineaţa printr-o lovitură de tun venită din partea maghiarilor, care se aflau poziţionaţi la vest de Albeşti. Aripa stângă a armatei maghiare a deschis focul asupra poziţiilor ruseşti, dar atacul a fost respins de „*trupele de vânători din Lublin.*” Latura dreaptă a armatei ungare a încercat să treacă râul Târnava Mare, dar a fost împiedicată de trupele de cazaci, iar în partea de mijloc a dispozitivului de luptă, bătălia s-a purtat, de către ambele părţi combatante, aproape exclusiv prin focuri de artilerie, executate de tunuri. Partea ruso-austriacă s-a aşteptat la un atac al maghiarilor venit din spate, dinspre Târgu Mureş, însă acesta nu a avut loc şi în jurul orei 6 după-amiaza s-a dat semnalul unei ofensive generale şi bătălia a fost decisă în aproape o jumătate de oră. Trupele de infanterie şi cele de cavalerie (cazacii luptau cu faimoasele lor săbii *şaşka*,⁷ iar ulanii austriei cu lăncile) au avansat rapid din flancul stâng rusesc şi din centru şi au înconjurat inamicul. A urmat o scenă teribilă, masacrul de pe câmpul de luptă. De la distanţă, sunetul care se auzea era asemănător cu „*cel al unei mari invazii de lăcuste*

⁷ Săbiile *şaşka* ale cazacilor puteau fi folosite atât la tăiat cât şi la împuns şi erau prevăzute cu un mâner mare, curbat, fără gardă. Astăzi, cei interesaţi, pot vedea două astfel de săbii căzăceşti în sala I a Expoziţiei de arme a Muzeului de Istorie Sighişoara.

sau cu cel al snopilor care cad la secerat.” Lupta a fost urmărită de locuitorii orașului Sighișoara din diverse locuri, unul dintre acestea fiind *Siechhofberg/Dealul Gării*. După 7 ore, înfruntarea s-a încheiat cu victoria armatei aliate ruso-austriece și cu pierderi considerabile pentru tabăra militară maghiară, mai mult de 2.000 de morți, aprox. 500 de prizonieri, peste 250 de răniți, 7 tunuri, căruța de transport a generalului Bem și o serie de alte căruțe cu muniție.⁸ Potrivit istoricului Michael Kroner numărul victimelor în rândul maghiarilor a fost de aprox. 1.300. Printre aceste victime s-au aflat și cei doi adjutanți ai generalului Bem, poetul maghiar Petőfi Sándor (1823-1849) și publicistul german Anton Kurz (1799-1849). Nu s-a păstrat nici o știre clară despre circumstanțele în care au murit cei doi.⁹

Rușii au avut peste 80 de morți și peste 100 de răniți, însă cea mai dureroasă pierdere pentru ei a fost cea a șefului statului major al armatei ruse, generalul Grigori Yakovlevich Skariatîn (1808-1849), care a fost rănit în piept, de o ghiulea de tun inamică, în prima parte a bătăliei. După câteva ore acesta a murit. Avea 41 de ani. Pe locul unde a fost rănit s-a ridicat un monument. Piatra de temelie a acestui monument, închinat memoriei generalului rus, a fost pusă pe data de 31 iulie 1852 de către împăratul austriac *Franz Joseph* (1830-1916). Sosit la Sighișoara pentru acest eveniment solemn, împăratul a folosit *mistria și ciocanul din argint* expuse de noi.

În anul 1852, împăratul Franz Joseph, în vârstă de numai 22 de ani, aflat în vizită în Banat și Transilvania, a pus piatra de temelie a trei monumente închinat memoriei celor care s-au sacrificat pentru Imperiul Austriac în Revoluția de la 1848-1849: Timișoara - 15 iunie 1852, Alba Iulia - 23 iulie 1852 și Sighișoara - 31 iulie 1852.¹⁰

Monumentul de la Timișoara este cunoscut sub numele de *Coloana Fidelității* sau *Monumentul Victoriei* și constituie dovada recunoștinței împăratului față de trupele locale, care au apărat Timișoara timp de 107 zile,

⁸ *Die Schlacht bei Schäßburg am 31. Juli 1849* în *Groß-Kokler Bote* vereinigt mit der „Schäßburger Zeitung,” Nro. 2.638, 28. Juli 1929, 51. Jahrgang, pp. 1-2. Editorul ziarului specifică în preambulul articolului. „Pentru a comemora cea de-a optzecea aniversare a memorabilei zile, aducem o relatare originală din acea perioadă.”

⁹ Dr. Michael Kroner, *Die Schlacht von Schäßburg in Schäßburg. Bilder aus Vergangenheit und Gegenwart einer siebenbürgischen Stadt*. Band I. Herausgegeben von der Schäßburger Nachbarschaft, Heilbronn. Erschienen aus Anlaß des 1. Schäßburger Treffens in Heilbronn vom 14. und 15. Mai 1988, p. 12.

¹⁰ *Die Presse*, No. 183, Wien, Donnerstag, 5. August 1852, 5. Jahrgang, p. 2.

în perioada 1848-1849, în fața amenințării maghiare.¹¹ Monumentul din Alba Iulia a fost ridicat în memoria locotenent-colonelului de cavalerie austriac Ludwig Losy von Losenau (1793-1849), rănit mortal în bătălia de la Simeria, împotriva armatei maghiare, la podul peste Strei (9 februarie 1849).¹² Atât monumentul de la Alba Iulia, cât și cel de la Sighișoara au fost realizate de sculptorul austriac Johann Meixner (1819-1872), autor al mai multor ansambluri de sculptură din Viena.¹³

Monumentul de la Sighișoara („La Leu”) închinat memoriei generalului Skariatin a fost executat de către J. Meixner, la Viena, în perioada 1852-1853. Pe un sarcofag de piatră se află un leu dormind. De jur împrejurul piedestalului monumentului exista un decor constând dintr-o serie de câmpuri ornamentale neogotice, în interiorul cărora se aflau inscripțiile, una în limba germană (către est), alta în limba rusă (către vest) și o serie de însemne militare. Textul inscripției în limba germană era: *„Gregor Jacovlevitsch Skariatin, dem heldenmüthigen kaiserlich-russischen Generalen, Flügeladjutanten des Kaisers und Chef des Generalstabes, am 31. Juli 1849 durch eine feindliche Kanonenkugel bei Schäßburg gefallen, als Denkmal dankbarer Anerkennung des gemeinschaftlichen Kampfes und Sieges der alliirten Heere und des freundschaftlichen Bundes der erhabenen Monarchen von Oesterreich und Rußland, das k. k. siebenbürgische Armeekorps/ Lui Gregor Jacovlevitsch Skariatin, eroicul general imperial rus, adjutant de flanc al împăratului și șef al statului major general, care a căzut lovit de o ghiulea inamică la 31 iulie 1849, la Sighișoara, drept monument al recunoștinței, aprecierii luptei comune și victoriei armatelor aliate și al legăturii prietenești a remarcabililor monarhi ai Austriei și Rusiei, corpul de armată chezero-crăiesc transilvănean.”* Inscriptia în limba rusă era încadrată de doi îngeri, purtători ai următoarelor cuvinte gravate: *„Treue, Tapferkeit und Aufopferung waren des Helden Zier/ Loialitatea, vitejia și sacrificiul au fost podoabele eroului.”*

¹¹ Johann K. Preyer (1805-1888), *Monografia orașului liber crăiesc Timișoara. Partea întâi: Istoria. IV. Anii 1716-1853* în vol. *Pagini despre Banat*, coordonatori Diana Dincă, Mihai Ciucur, Timișoara, Ed. Marineasa, pp. 46-47.

¹² Sorin Arhire, *Monumentul Losenau* în volumul *Memoria Urbis – Alba Iulia o istorie în imagini a orașului prin străzile și monumentele sale*, coordonator Laura Stanciu, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2018, pp. 187-189.

¹³ Johann Meixner în *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* von Dr. Constant von Wurzbach. Siebzehter Theil. *Maroevich-Meszlény*, Wien, Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1867, p. 315; Johann Meixner în *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*, VI. Band (*Mai-Mus*), Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1975, p. 204.

Într-un text scris de Hunfalvy János apărea următoarea scurtă descriere a monumentului: „*Pe un piedestal din piatră verde se odihnește un leu sculptat de Meixner, pictat în galben. Pe părțile laterale ale piedestalului se află inscripții germane și ruse, pe dale de marmură albă.*”¹⁴

Solemnitatea inaugurării monumentului a avut loc în data de 27 septembrie 1853, în prezența trupelor militare austriece și a peste 50 de oficialități locale, transilvănene, austriece și ruse. Înainte de dezvelirea monumentului s-a intonat imnul de stat al Imperiului Țarist, s-a oficiat slujba de *Te Deum*, s-au tras o serie de salve de tun și apoi s-a intonat imnul de stat al Imperiului Austriac. Printre cei care au participat la ceremonie s-au aflat și episcopii Andrei Șaguna (ortodox) și Alexandru Sterca-Șuluțiu (greco-catolic), reprezentanți ai clerului reformat și unitarian, primarii din Sibiu și Sighișoara (Michael Wenrich). Au lipsit episcopul romano-catolic și cel evanghelic. În cadrul importantului eveniment, episcopul ortodox Andrei Șaguna a sfințit monumentul închinat generalului rus Skariatîn.¹⁵ (vezi *foto nr. 6*)

Pentru așezarea pietrei de temelie împăratul Franz Josef a folosit, în mod simbolic, la data de 31 iulie 1852, cele două obiecte păstrate astăzi în patrimoniul Muzeului de Istorie Sighișoara: mistria din argint (nr. inv. 1862) și ciocanul de zidărie din argint (nr. inv. 1863) (vezi *foto nr. 5*). Piesele au fost păstrate inițial într-o cutie de lemn (39x29x11 cm), îmbrăcată în catifea de culoare roșie. Cutia se mai păstrează și astăzi în colecțiile muzeului (nr. inv. 726). La începutul secolului al XX-lea, primăria orașului Sighișoara a donat Muzeului *Alt-Schäßburg* această cutie împreună cu mistria și ciocanul din argint.

Mistria are o lungime totală de 32 cm, partea metalică 21 cm și o lățime a bazei de 13 cm. Este realizată dintr-un aliaj de argint și cupru. Marginile acesteia sunt curbate, iar vârful teșit. Pe partea superioară a acesteia, la îmbinarea cu mânerul există o serie de ornamente vegetale în

¹⁴ *Ungarn und Siebenbürgen in malerischen Original-Ansichten ihrer interessantesten Gegenden, Städte, Badeorte, Kirchen, Bürgen, Paläste und sonstigen Baudenkmäler alter und neuer Zeit. Nach der Natur aufgenommen von Ludwig Rohbock in Stahl gestochen von den ausgezeichnetsten Künstlern unserer Zeit. Mit historisch-topographischem Text von Johann Hunfalvy. Zweite Section: Siebenbürgen, Darmstadt, Druck und Verlag von Gustav Georg Lange, 1864, p. 149. Există și o variantă în limba maghiară a acestei lucrări, publicată tot la Darmstadt în 1864. Vezi și Claudia M. Bonța, „Transilvania în imagini pitorești și originale.” *Studiu de caz în Revista Bistriței*, XXVIII/2014, p. 271.*

¹⁵ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 77, Brașov, 26. Septembrie 1853, p. 299; *Siebenbürger Bote*, nr. 155, Hermannstadt, Samstag am 1. October 1853, pp. 777-778; *Die Presse*, No. 233, Wien, Donnerstag, 6. October 1852, 6. Jahrgang, p. 2; *Skariatîn* în vol. semnat de Ela Cosma, *Sași, austrieci, slavi în Transilvania și Banat (Biografii de secol XIX și din vremea revoluției pașoptiste)*, București, Ed. Academiei Române, 2009, pp. 344-346.

relief, stilizate. Pe latura scurtă a mistriei se află ștanțată marca care indică locul și anul în care a fost a manufacturată această piesă, nivelul de puritate al argintului și nu în ultimul rând însemnul meșterului argintar. Însemnul mărcii corespunde localităților Pesta și Buda (viitoarea Budapesta abia din 1873) și este însoțită de un mic dreptunghi în care se află 2 inițiale *FK*. Marca are forma ovală și prezintă în centru un castel cu o poartă la mijloc; de jur împrejur sunt cifrele anului 1852, iar în partea inferioară se află numărul 13, care corespunde gradului de puritate al argintului austriac. În 1852 nivelul de puritate al argintului avea ca unitate de măsură *Loth*-ul. Pentru *Loth 13* aliajul conținea 81,25% *Ag* și 18,75% *Cu*. Pe suprafața mistriei a fost redată stema Imperiului Austriac din anul 1852, un scut încărcat cu acvila bicefală, care are capetele încoronate și aripile deschise. Deasupra acvilei cu două capete se află coroana împăratului Rudolf. Pe piept există ecusonul cu simbolurile specifice Casei de Habsburg, Austriei și cele ale Casei de Lorena. Scutul este înconjurat de Colanul Ordinului Lânii de Aur. Acvila ține în gheara stângă o spadă și un sceptru (însemnele suveranității), iar în gheara dreaptă o sferă (globul pământesc) cu o cruce deasupra. Stema este înconjurată de ornamente vegetale bogate (*frunze de acant*). În partea inferioară sunt ilustrate prăzile de război: central - un coif cu vizieră, în stânga 3 steaguri de luptă, o țeavă de tun și o tobă, în partea dreaptă 2 steaguri de luptă, o țeavă de tun, o halebardă și o tobă. Mănerul mistriei este realizat din lemn, vopsit în culoarea neagră și apoi lăcuit. Capătul acestuia se termină cu un buton decorativ profilat.

Cea de a doua piesă, ciocanul de zidărie, măsoară 28cm în lungime și este realizat din același aliaj de argint și cupru ca și mistria. Partea mai îngustă a capului ciocanului are forma unui pătrat cu latura de 2,1cm, iar vârful este aplatizat și are o lățime de 6cm. Ciocanul din argint prezintă aceeași marcă și însemne ca și mistria și este prevăzut cu un mâner din lemn, terminat la extremități cu câte un buton profilat. Lemnul a fost vopsit în culoarea neagră și mai apoi lăcuit.

Pentru lunile octombrie-decembrie 2020 am stabilit să prezint publicului vizitator o piesă care aparține colecției de instrumente muzicale a Muzeului. Este vorba de un flaut transversal (nr. inv. 7.890), care poate fi datat în prima jumătate a sec. al XIX-lea.

Sighișoara, asemenea altor orașe săsești transilvănene, a avut o lungă tradiție muzicală, încă din perioada evului mediu, în special prin intermediul muzicii religioase. Însă abia din anul 1843 s-a putut vorbi de un cadru organizat al vieții muzicale, când 15 idealști, Johann Gräf, Franz Prohaska, Friedrich Hintz, Johann Klusch, Georg Binder, Michael Waedt, Ferdinand Nagy, Alexander Nagy, Daniel Höhr, Johann Rheter, Michael Teutschländer, Georg Ernst, Mart. Brantsch, Georg Fleischer, Wilhelm Balthes au fondat

Musikalischen Gesellschaft/Societatea muzicală.¹⁶ Încă de la început au fost înființate pe lângă *Societate*, de către sașii sighișoreni, o școală de muzică și o fanfară a orașului, alcătuită din muzicieni amatori. Până în preajma primului război mondial, mai multe personalități muzicale ale epocii s-au aflat la conducerea *Societății muzicale* din Sighișoara: Franz Prohaska (din Boemia), Ferdinand Hessman (din Buda), Emil Silbernagel (Praga), Gustav Fleischer (Leipzig). Din 1873, când la conducere a venit Emil Silbernagel, a fost creată orchestra simfonică a *Asociației*. În 1874 *Die Liedertafel* (corul bărbătesc format în 1862 la inițiativa lui G. D. Teutsch, rectorul Școlii germane din Deal/*Die Bergschule*) a fuzionat cu *Musikalische Gesellschaft* și s-a format *Schäßburger Musikverein/Asociația Sighișoreană de Muzică*, care avea în subordinea sa o orchestră simfonică, cvartetul de coarde, corul de bărbați, școala de muzică și o serie de soliști vocali și instrumentiști.

Viața muzicală extrem de variată și bogată a orașului a necesitat o a doua poziție de dirijor, în persoana lui Gustav Fleischer, care alături de Emil Silbernagel, a organizat în zilele de 25 și 26 martie 1894 sărbătorirea jubileului *Asociației*, la împlinirea a 50 de ani de la întemeiere. Cu această ocazie, unul dintre cei mai vechi membri ai *Asociației*, Johann Baptist Teutsch, autorul unui istoric al vieții muzicale de la Sighișoara din anii 1843-1894, și-a exprimat speranța că *Asociația* își va găsi o clădire adecvată în care să-și desfășoare activitatea și pe frontonul căreia să fie scris cuvântul *Musikvereinshaus*, adică *Casa Asociației de Muzică*. Visul său s-a realizat abia în anul 1933 când *Asociația Sighișoreană de Muzică* a cumpărat imobilul din Str. Turnului nr. 1, vechea sală a *Asociației Meșteșugărești* și a amenajat-o ca și „casă” a *Asociației*, cu săli de repetiție, încăperi pentru birouri și nu în ultimul rând cu o sală de audiții și spectacole. Această clădire, care între timp a fost modificată, servește astăzi Centrului Național de Informare și Promovare Turistică Sighișoara.

Până la primul război mondial *Asociația Sighișoreană de Muzică* a avut relații de colaborare cu asociații similare din localitățile Agnita, Bistrița, Brașov, Codlea, Orăștie, Reghin, Rupea, Sebeș, Sibiu, cu 9 asociații de muzică din Imperiul Austro-Ungar și cu 20 de astfel de asociații din *Kaiserreich* (Imperiul German).¹⁷

¹⁶ J. B. Teutsch, *Zur Geschichte des Musiklebens von Schässburg in den Jahren 1843-1894*. Vom Schässburger Musikverein herausgegeben anlässlich der fünfzigsten Jahreswende seiner Begründung und des Festes der Fahnenweihe am 25. u. 26. März 1894. Im Selbstverlag des Schässburger Musikvereines. Gedruckt bei Brüder Jördens in Schässburg, 1894, p. 50.

¹⁷ În legătură cu viața muzicală a Sighișoarei din sec. al XIX-lea și din prima parte a secolului al XX-lea există câteva surse bibliografice, care conțin informații valoroase cu privire la trecutul muzical al orașului de pe râul Târnava Mare. Printre acestea menționăm lucrarea lui Johann Baptist Teutsch amintită mai sus, manuscrisul dactilografiat în limba română - *Viața și cultura*

În cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea a avut loc la Sighișoara un eveniment muzical special. Miercuri 17 septembrie 1879, în modesta și vechea sală a *Asociației Meșteșugărești* din Sighișoara s-a desfășurat un concert excepțional susținut de compozitorul și pianistul Johannes Brahms¹⁸ și de virtuozul viorii Joseph Joachim.¹⁹ În toamna anului 1879, cei doi prieteni s-au aflat într-un turneu prin partea de est a Imperiului Austro-Ungar, turneu care a inclus o serie de concerte în Banat și Transilvania: Timișoara (14 septembrie), Arad (16 septembrie), Sighișoara (17 septembrie), Brașov (19 septembrie), Sibiu (21 septembrie) și Cluj (23 septembrie). Pentru publicul meloman sighișorean de acum 141 de ani a fost o mare cinste și bucurie să aibă posibilitatea de a vedea și de a asculta doi artiști muzicali de talie europeană.

Programul concertului de la Sighișoara din 17 septembrie 1879 a inclus următoarele lucrări muzicale: *Schumann: Rondo (H-moll), pentru vioară și pian; Brahms: Variațiuni, Scherzo pentru pian; Tartini: Sonata (Larghetto, Tempo giusto, Finale: trillo del diavolo), pentru vioară; Schumann: Novelette, pentru pian; Joachim: Romanza din concertul maghiar pentru vioară și pian; Spohr: Scene cantabile din concertul 8 pentru vioară și pian.*²⁰

Johannes Brahms călătorea cu pianul său, iar Joseph Joachim cu o vioară *Stradivarius*.²¹ Concertul de la Sighișoara s-a bucurat de o recenzie

muzicală la Sighișoara, semnat de Dr. Friedrich Mild, Sighișoara, septembrie-octombrie 1956 (Biblioteca Muzeului de Istorie Sighișoara), studiul lui Dieter Schuller – *Musik in Schäßburg* și prezentarea *Die Musikalische Gesellschaft und der Schäßburger Musikverein*, semnată de G. A. Schneider, ultimele două publicate în volumul *Schäßburg. Bild einer siebenbürgischen Stadt*. Herausgegeben von Heinz Brandsch, Heinz Heltmann und Walter Lingner, Leer (Deutschland), Rautenberg Verlag, 1998, pp. 248-264 respectiv pp. 279-286.

¹⁸ Johannes Brahms (1833, Hamburg – 1897, Viena), compozitor și pianist german din perioada romantică, autor de simfonii, concerte, muzică de cameră, lucrări pentru pian, compoziții corale. Este considerat marele maestru al stilurilor simfonic și sonată din a doua jumătate a secolului al XIX-lea (*Enciclopedia Universală Britannica*, Vol. 3, *Bowdler-Chaucer*, București, Ed. Litera, 2010, p. 13).

¹⁹ Joseph Joachim (1831, Kitsee, lângă Bratislava – 1907, Berlin), violonist austro-ungar, înzestrat cu calități excepționale. A studiat la Pesta, Viena, Leipzig. A fost un apropiat al lui J. Brahms, care a ținut cont de sfaturile lui Joachim când a compus *Concertul pentru vioară*. Director între anii 1868-1905 al *Hochschule* din Berlin, o instituție muzicală de prim rang a epocii (*Enciclopedia Universală Britannica*, Vol. 8, *iacobîi-Konev*, București, Ed. Litera, 2010, p. 230).

²⁰ *Schäßburger Anzeiger*. Erscheint Mittwoch und Samstag. Nr. 75, Mittwoch, den 17. September 1879, 8. Jahrgang, p. 299.

²¹ Dieter Schuller, *Musik in Schäßburg* în volumul *Schäßburg. Bild einer siebenbürgischen Stadt*. Herausgegeben von Heinz Brandsch, Heinz Heltmann und Walter Lingner, Leer (Deutschland), Rautenberg Verlag, 1998, p. 251.

deosebită în săptămânalul local *Groß-Kokler Bote* din data de 21 septembrie 1879:²² „[...] două stele de pe cerul artei muzicale [...] și-au aruncat astăzi lumina puternică asupra inimilor iubitorilor de artă locali, care s-au adunat în jurul acestora în modesta sală a Asociației Meșteșugărești.” Sunt descrise interpretările cu totul aparte celor doi mari muzicieni de marcă, prin cuvinte precum „armonie,” „emoție,” „acorduri puternice,” „crescendo,” „potop de tonuri infinite,” „senzații”, „înțelegere intimă” ș. a. Editorul ziarului chiar afirma la un moment dat că „a fost o alianță fericită, care a unit aceste două spirite [...]” O a doua recenzie a concertului, din aceeași publicație, relatează despre „impresia puternică pe care interpretarea celor doi mari artiști a lăsat-o tuturor spectatorilor concertului” și despre „participarea numeroasă la concert și aplauzele răsunătoare de la finalul fiecărei piese din program [...] acestea stau mărturie grăitoare a gustului rafinat al numeroșilor iubitori de muzică de aici [din Sighișoara].”

În 1931 marele violonist și compozitor George Enescu (1881-1955) a fost invitatul de onoare al *Asociației Sighișorene de Muzică*. Era anul în care George Enescu împlinea 50 de ani. El mai concertase la Sighișoara în anii 1923, 1927 și 1929. Concertul extraordinar din seara zilei de 12 decembrie 1931 a avut loc în *Sala mare a orașului* (actuala sală de spectacole Mihai Eminescu) și a inclus lucrări muzicale pentru vioară și orchestră semnate de Mozart, Beethoven, Bach și bineînțeles *Poema Română* compusă de G. Enescu și interpretată de orchestra *Asociației Sighișorene de Muzică*, sub bagheta dirijorului George Enescu.²³

Flautul transversal sau oblic, pe care l-am expus la Muzeu în anul 2020, este cea mai răspândită versiune de flaut. Numele de transversal provine din faptul că în momentul interpretării unei piese muzicale, flautul este ținut paralel cu podeaua.²⁴

Instrumentul muzical păstrat în colecțiile Muzeului de Istorie Sighișoara este construit din lemn de cimișir, de culoare galbenă, cu granulație fină și este prevăzut cu ambușură laterală. Acestea i se adaugă cele 8 orificii digitale cu clape și 6 fără.

Flautul măsoară 68cm lungime și este compus din 3 părți demontabile: capul sau partea superioară, corpul și partea inferioară. Capul

²²*Groß-Kokler Bote*. Wochenblatt. Erscheint jeden Sonntag, Nr. 36, Schäßburg, den 21. September 1879, 1. Jahrgang, pp. 2-3.

²³ G. A. Schneider, *Die Musikalische Gesellschaft und der Schäßburger Musikverein* în volumul *Schäßburg. Bild einer siebenbürgischen Stadt*. Herausgegeben von Heinz Brandsch, Heinz Heltmann und Walter Lingner, Leer (Deutschland), Rautenberg Verlag, 1998, p. 284.

²⁴ Vezi Valeriu Bărbuceanu, *Dicționar de instrumente muzicale*, București, Ed. Teora, 1999, pp. 102-104; *Dicționar de termeni muzicali*, București, Ed. Enciclopedică, 2010, litera F.

are o lungime de 23cm și prezintă ambușura laterală, orificiul pe unde se introducea coloana de aer care vibra, acționând ca și o coardă. Ea se putea lungi sau scurta cu ajutorul celor 14 orificii. Pe tubul conic din lemn au fost montate 3 garnituri din os, de culoare neagră. Capătul părții superioare a flautului se termină cu un dop, care se deschidea în momentul când se curăța instrumentul. Dopul permitea îndreptarea aerului spre corpul instrumentului. Partea de mijloc, lungă de 22 cm, are un mecanism cu 3 clape din alamă, care se deschid și se închid prin acționarea sistemului de pârghii aplicat pe corpul instrumentului. Acestora li se adaugă 3 orificii digitale fără clape. Înălțimea sunetelor produse era variată prin închiderea și deschiderea clapelor. Cu o lungime de 23cm, partea inferioară a flautului, cea mai subțire în diametru, are 5 clape din alamă, 3 orificii de aer fără clape și 3 garnituri din os, de culoare neagră.

Pe toate cele trei elemente ale flautului se poate descifra marcajul și inscripția producătorului: **I: ZIEGLER, WIEN**; deasupra textului a fost reprezentat vulturul bicefal austriac.²⁵

Flautul este păstrat în cutia sa originală din lemn, îmbrăcată în piele de culoare neagră. Dimensiunile cutiei sunt: 31x12x4cm. În interior cutia este căptușită cu catifea fină de culoare albastru închis și este prevăzută cu locașuri speciale pentru cele trei componente ale instrumentului.

Fiecare obiect de patrimoniu pe care l-am prezentat în lucrarea de față are o poveste a sa, ce poate fi înțeleasă și prin intermediul scurtelor expuneri cu caracter istoric, care preced fiecare descriere a celor cinci piese istorice: coiful austriac de cavalerie, cornul omagial al pompierilor sighișoreni, mistria și ciocanul de argint utilizate de împăratul Franz Josef, flautul transversal.

Aceste mărturii „palpabile,” păstrate în patrimoniul Muzeului de Istorie Sighișoara, unele dintre ele cu o vechime de 200 de ani, reușesc într-o

²⁵ Johann Joseph Ziegler (1795-1858) a fost un producător austriac de instrumente muzicale de suflat din lemn. El și-a deschis atelierul și magazinul la Viena în anii 1820-1821. Numele Ziegler a avut un renume deosebit în epocă, instrumentele sale muzicale fiind căutate de diverși artiști contemporani perioadei din Germania, Scandinavia, Italia, Anglia și chiar Franța. Instrumentele muzicale de suflat produse de firma Ziegler au fost prezente la o serie expoziții din Viena, Szczecin, Paris, Londra, unde au obținut medalii valoroase în anii 1835, 1839, 1841, 1852, 1854, 1855, 1862, 1865 (*Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* von Dr. Constant von Wurzbach. Sechzigster Theil. *Vichy-Žyka*. Mit acht genealogischen Tafeln. Mit Unterstützung des Autors durch die kaiserliche Akademie der Wissenschaften, Wien. Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1891, pp. 60-61). Fiul său, Johann Baptist Ziegler (1823-1878) a continuat tradiția producerii instrumentelor de suflat din lemn.

bună măsură să ne transpună în trecut și ne pot ajuta să ne facem o idee mai clară cu privire la vremurile și la viața oamenilor de odinioară, oameni care chiar au folosit aceste obiecte.

În articolul de față am încercat să schițăm prin cele cinci obiecte de patrimoniu câteva fragmente din trecutul istoric, atât de bogat, al acestui loc deosebit care este Sighișoara. Prin „*limbajul*” lor specific, aceste piese ne-au vorbit și am reușit să le aducem în atenția publicului vizitator din muzeul nostru.

**MOBILE CULTURAL HERITAGE OBJECTS FROM
THE COLLECTIONS OF THE SIGHIȘOARA HISTORY MUSEUM
(Summary)**

The author of this article presents 5 heritage pieces from the collections of The Sighisoara History Museum: an Austrian cavalry helmet during the Napoleonic Wars (1799-1815), a homage horn of *The Volunteer Firefighters Association of Sighisoara* (1898), the silver trowel and hammer used by the emperor *Franz Josef* at the laying of the foundation stone of the *Skariatın Monument* in Sighisoara (1852) and a transversal flute from the first half of 19th century, built by Johann Ziegler from Vienna.

Each description of the object is accompanied by a small historical explanation. These “*palpable*” evidences of the past, some of them 200 years old, are preserved in the patrimony of The Sighisoara History Museum. They can transpose us in time and help us to get a clearer idea about the past times and about the lives of the people who actually used these objects. The past time speaks us through the specific “*language*” of these objects, which today are part of the mobile national cultural heritage.

Cuvinte cheie: Sighișoara, coif austriac, pompieri voluntari, Skariatın, flaut.

Key words: Sighisoara, Austrian helmet, volunteer firefighters, Skariatın, flute.

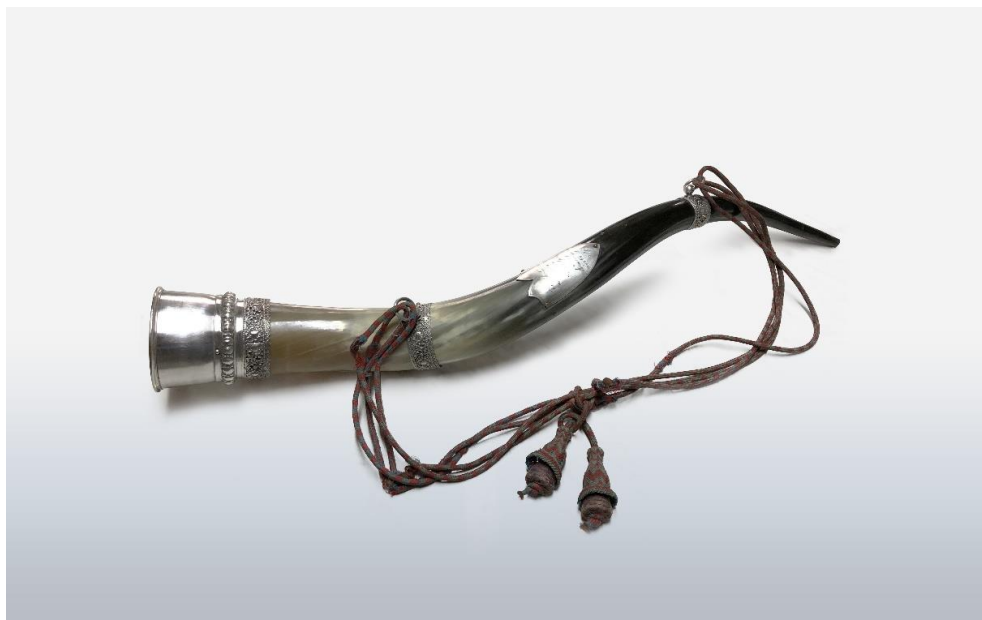

1. Coif austriac de cavalerie din perioada războaielor napoleoniene (1799-1815).
Nr. inv. 3.173, Muzeul de Istorie Sighișoara (foto Adonis P. Mihai).

2. Uniforme militare austriece: 1. ofițer din *Regimentul I* de cuirasieri (c. 1805-1814); 2. trompetist din *Regimentul IV* de cuirasieri (c. 1805-1814); 3. soldat din *Regimentul III* de cuirasieri (c. 1814).

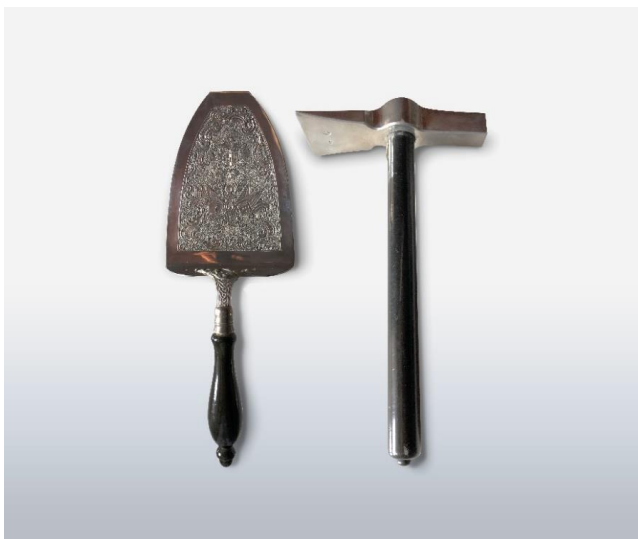
(după *Austrian Army of the Napoleonic Wars* (2): *Cavalry*. Text by Philip Haythornthwaite, colour plates by Bryan Fosten, London, Osprey Publications Ltd., 1987, planșa F).

3. Corn omagial oferit Asociației Sighișorene a Pompierilor Voluntari de către președintele de onoare Friedrich Melzer, la împlinirea a 25 de ani de la întemeierea acesteia (1898).
Nr. inv. 709, Muzeul de Istorie Sighișoara (foto Adonis P. Mihai).

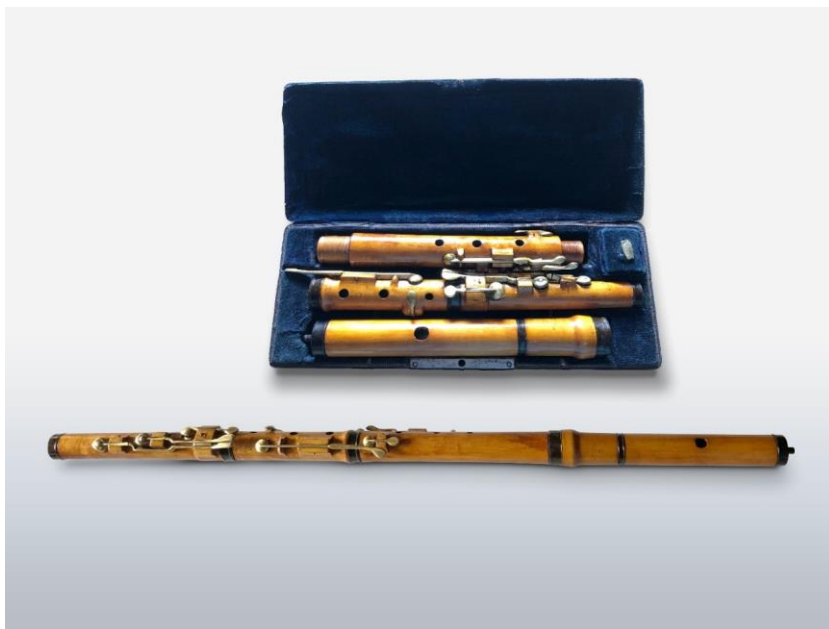
4. Detaliu de pe cornul omagial: „Der Schaessburger Freiwilligen Feuerwehr zu ihrem 25. Jubelfeste gewidmet von ihrem Ehrenobmann Friedrich Melzer 1898” / „Pompierilor voluntari sighișoreni la sărbătorirea jubileului de 25 de ani, oferit de președintele lor de onoare Friedrich Melzer 1898.”
(foto Adonis P. Mihai)

5. Mistria și ciocanul din argint folosite de împăratul Franz Josef în anul 1852 la punerea pietrei de temelie a *Monumentului Skariatin* din Sighișoara. Nr. inv. 1862 și nr. inv. 1863, Muzeul de istorie Sighișoara (foto Adonis P. Mihai).

6. *Monumentul Skariatin* văzut dinspre vest (reprezentare grafică păstrată la *Österreichische Nationalbibliothek*. *Bildarchiv*/Biblioteca Națională Austriacă. Arhiva de imagini. <http://data.onb.ac.at/rec/baa19286981> - accesat la 23 septembrie 2020.

7.Flaut transversal. Prima jumătate a secolului al XIX-lea.
Nr. inv. 7.890, Muzeul de Istorie Sighișoara (foto Adonis P. Mihai).

